

บทที่ 4

พฤติกรรมและการเรียนรู้ Behavior and Learning

พฤติกรรม

การเกิดพฤติกรรม

ลักษณะการเกิดของพฤติกรรม

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม

พฤติกรรมเบี่ยงเบน

พฤติกรรมกับสังคม

การเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

การเรียนรู้และพฤติกรรม

สรุป

ความมุ่งหมาย

เนื้อหาในบทนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจความหมายของพฤติกรรม
2. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบสาเหตุของการเกิดพฤติกรรม
3. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบและเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างของพฤติกรรม
4. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม
5. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบความหมายของการเรียนรู้
6. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบองค์ประกอบของการเรียนรู้
7. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้
8. เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของการเรียนรู้กับการแสดงออกทางพฤติกรรม

บทที่ 4

พฤติกรรมและการเรียนรู้ Behavior And Learning

พฤติกรรม

ในการศึกษาถึงกระบวนการจูงใจนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือนำมาใช้ในกระบวนการจูงใจ ซึ่งการจูงใจเป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้สึก และการกระทำของบุคคลที่เราต้องการจะจูงใจ โดยมุ่งหวังที่จะให้บุคคลที่เราจะจูงใจนี้มีพฤติกรรมที่เราต้องการ

พฤติกรรมคือ สิ่งที่มีมนุษย์ได้กระทำโดยบุคคลอื่นสามารถสังเกตได้ หน่วยของพฤติกรรมเป็นการกระทำแต่ละอย่างและการกระทำทั้งหมดจะสื่อสารกับบุคคลอื่น¹ เช่น คนวิ่ง หมายถึงการกระทำโดยบุคคลอื่นเห็นคนผู้นั้นวิ่ง มีหน่วยของพฤติกรรมเป็นการกระทำแต่ละอย่าง คือ แกว่งแขน, ก้าวเท้า, หายใจเร็ว ฯลฯ เมื่อนำเอาหน่วยต่างๆ ของการกระทำมารวมกัน ก็เท่ากับการวิ่ง ซึ่งสามารถสื่อให้คนอื่นทราบได้โดยรวมว่าเป็นการวิ่ง

การเกิดพฤติกรรมของมนุษย์นั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะปรับตัวให้เข้าได้กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอๆ ให้มนุษย์อยู่รอดได้ในสังคม พฤติกรรมใดที่แสดงออกมาและเป็นที่ยอมรับของตนในสังคม พฤติกรรมนั้นก็ยังคงอยู่กับบุคคลนั้น แต่หากว่าสังคมไม่ยอมรับพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น ก็จะไม่เกิดพฤติกรรมซ้ำในบุคคลนั้นเมื่อเขาเข้าร่วมในสังคมนั้นๆ

การเกิดของพฤติกรรม

พฤติกรรมของคนเรานั้นเกิดขึ้นเนื่องมาจากว่าสิ่งเร้าในสังคมหรือสภาพแวดล้อมเข้ามากระทบกับอวัยวะต่างๆ ของร่างกายและร่างกายเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง

¹Jacquelyn B. Carr, Communicating and Relating (London : The Benjamin/Cummings Publishing Company, Inc., 1979), p. 279.

จากแบบจำลองแสดงถึงการเกิดพฤติกรรมนี้ สามารถใช้ศึกษาทั้งพฤติกรรมของคนและสัตว์ แต่แตกต่างกันอยู่เพียงที่ว่าพฤติกรรมของคนที่เกิดจากสิ่งเร้าต่างๆ อาจจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพราะแต่ละคนจะมีพื้นฐานด้านต่างๆ แตกต่างกัน ซึ่งไม่อาจจะคาดคะเนปฏิกริยาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

ความแตกต่างที่กล่าวถึงนี้เป็นความแตกต่างทางความเชื่อ, ทศนคติหรือค่านิยม ซึ่งเราไม่สามารถจะบอกได้จากการสังเกตพฤติกรรม พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ไม่จำเป็นที่จะต้องอธิบายได้ว่าคนๆ นั้นมีความคิดหรืออารมณ์อย่างไรในบางครั้งบุคคลที่แสดงพฤติกรรมออกมานั้นก็ไม่ใช่ใจตนเอง เพราะเรามักจะเชื่อในสิ่งที่เราพูดมากกว่าสิ่งที่เราทำ คนเราจะสามารถเข้าใจตนเองได้จากผู้อื่นที่สังเกตพฤติกรรมของเราและบอกให้เราได้ทราบ ดังนั้นการเข้าใจพฤติกรรมได้ดีก็โดยอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคล พฤติกรรมของแต่ละบุคคลจะได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรม, การศึกษา, ครอบครัว, ประสบการณ์ในอดีต และนิสัย คนเราเมื่อได้รับแรงจูงใจ (Motivation) จะมีปฏิกริยาตอบสนองแตกต่างกัน

ลักษณะของการเกิดพฤติกรรม

เป็นที่ทราบแล้วว่าการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์เรานั้นเป็นความพยายามที่มนุษย์จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบกับระบบอวัยวะต่างๆ ของเรา แต่ว่าปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น แม้ว่าจะเหมือนกันก็ตาม แต่เป็นการตอบสนองหรือเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันก็คือ

1. พฤติกรรมที่แสดงออกโดยสัญชาตญาณ (Instinctual)
2. พฤติกรรมที่แสดงออกโดยการเรียนรู้หรือการได้มีประสบการณ์ (Learning or Experience)

พฤติกรรมที่แสดงออกโดยสัญชาตญาณ เป็นพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคลนั้นๆ มาแต่กำเนิดเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ที่ไม่มีใครบังคับหรือเป็นความยินยอมที่จะให้พฤติกรรมนั้นๆ เกิดขึ้นเองเมื่อมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบ เช่น ผู้ชาย มีสัญชาตญาณแห่งความเป็นผู้นำ เมื่อมีเหตุการณ์ใดๆ เกิดขึ้น ผู้ชายจะเป็นผู้มีก้าวก้าวไปข้างหน้า เพื่อเผชิญสถานการณ์นั้นก่อนเสมอ ปกป้องผู้ที่

อ่อนแอกว่า ชอบทำอะไรที่แสดงถึงความเข้มแข็ง ส่วนผู้หญิงจะมีสัญชาตญาณแห่งการรักสวยรักงาม ความเป็นแม่ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ เช่น เมื่อคลอดบุตรจะรู้จักวิธีเลี้ยงลูกเอง ซึ่งแตกต่างจากบุคคลอื่นที่ต้องฝึกหัดการเลี้ยงดูลูก

ส่วนพฤติกรรมที่แสดงออกโดยการเรียนรู้หรือมีประสบการณ์นั้น หมายถึงพฤติกรรม การตอบสนองต่อสิ่งเร้าว่าควรจะเป็นไปในลักษณะใดโดยอาศัยการเรียนรู้หรือประสบการณ์ในอดีตเป็นเครื่องช่วยชี้นำ พฤติกรรมที่แสดงออกนั้นลักษณะนี้เป็นพฤติกรรมที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล แม้ว่าจะมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบอย่างเดียวกันก็ตาม ทั้งนี้เพราะว่าเมื่อมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบบุคคลนั้นก็เกิดการคิด การรู้สึกต่อสิ่งเร้านั้นก่อนแล้วตีความสิ่งเร้าจากประสบการณ์ การเรียนรู้ในอดีตที่เราจัดเป็นระบบโครงสร้างของข่าวสารเอาไว้ ว่าเราจะตัดสินใจให้มีพฤติกรรมอย่างไร ที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของเราได้ เช่น คนที่ถูกหลอกให้ตกใจ จะมีพฤติกรรมแสดงออกโดยการหวีดร้องและปิดหน้า หรือวิ่งหนี ทั้งนี้เป็นเพราะในอดีตเมื่อตอนเด็กๆ เคยถูกหลอกว่ามีผี ซึ่งเป็นสิ่งที่น่ากลัว เมื่อมีคนมาหลอกก็ตกใจว่ามีสิ่งที่น่ากลัว กำลังเผชิญอยู่ข้างหน้า แต่อีกคนหนึ่งที่ถูกหลอกอาจจะไม่ตกใจวิ่งหนี ไม่ร้อง กลับจะถอยห่างหรือตอบสนองโดยการปกป้องตัวเอง เช่น ชก หรือถีบ ทั้งนี้เป็นเพราะมีการเรียนรู้มาว่าไม่มีผี ไม่มีสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่มีผู้ไม่ประสงค์ดีกำลังจะทำให้ตกใจ หรือจะมาทำร้าย เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรม

การเกิดพฤติกรรมของมนุษย์เรานั้น เป็นที่ทราบแล้วว่าจะแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์จากการเรียนรู้ จากการศึกษาพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นทำให้ได้ข้อสรุปซึ่งเป็นข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรม ดังนี้

1. สาเหตุของการเกิดพฤติกรรม พฤติกรรมนั้นเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบระบบอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งผ่านกระบวนการคิดและการรู้สึกของแต่ละบุคคล การเกิดพฤติกรรมนั้นเป็นเพราะสิ่งเร้าเข้ามาสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น ซึ่งในบางครั้งการสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์เรา เราจะเห็นเพียงผลขั้นสุดท้ายของการแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมนั้น ซึ่งเราทราบดีว่าพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกมาเหล่านั้นเกิดขึ้นเพราะแรงจูงใจบางประการ ที่จะทำให้บุคคลนั้นๆ อยากกระทำหรือไม่อยากกระทำ ดังนั้นเราจึงต้องพยายามค้นหาสาเหตุแห่งการจูงใจนั้น สาเหตุแห่งพฤติกรรมบางอย่างก็สามารถที่จะสังเกตได้โดยง่าย เช่น คนเกลียดงูและมักจะถอยห่างเมื่อพบงู การที่คนถอยห่างนี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจไม่อยากจะกระทำ คือไม่อยากจะเข้าใกล้งู ทั้งนี้เพราะความน่าเกลียดและอันตรายของงู ซึ่งก็คือสาเหตุของการถอยห่างเมื่อพบงูนั่นเอง

พฤติกรรมบางอย่างนั้นก็ยากที่จะทราบสาเหตุได้ เช่น ปกติคนไทยนิยมรับประทานทุเรียน แต่ทำไมเด็กบางคนจึงบอกว่าเหม็นไม่อยากจะรับประทาน หรือว่าเด็กผู้หญิงชอบเล่นตุ๊กตา แต่มีเด็กผู้หญิงชอบเล่นปืน เป็นต้น

2. ความแตกต่างของพฤติกรรมที่มาจากสาเหตุเดียวกัน โดยปกติแนวโน้มของพฤติกรรมของคนเราต่อสิ่งเร้าจะคล้ายคลึงกัน แต่ในบางครั้งพฤติกรรมของคนที่ไม่แสดงออกมานี้ อาจจะแตกต่างกันก็ได้ ทั้งนี้เป็นลักษณะของพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ทำให้คนเรามีทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกันเช่น นักศึกษาที่มาเรียนวิชาเดียวกัน แต่มีทัศนคติแตกต่างกันทำให้บางคนตั้งใจเรียน บางคนไม่ตั้งใจเรียน หรือการประกวดนางงาม หลังจากที่กรรมการตัดสินใจว่าใครเป็นผู้ชนะแล้ว อาจจะมีอีกหลายๆ คนที่ไม่เห็นด้วย หรือคนที่ชมภาพยนตร์เรื่องเดียวกันแต่คนหนึ่งตั้งใจชม ส่วนอีกคนหนึ่งกลับขบขันที่ภาพยนตร์ฉายอยู่ ทั้งนี้เพราะแต่ละคนชอบลักษณะของภาพยนตร์ที่แตกต่างกัน

3. พฤติกรรมที่แสดงออกเหมือนกันแต่มีสาเหตุที่แตกต่างกัน ในบางครั้งการแสดงออกของพฤติกรรมของคนเราก็มักจะทำนายถึงสาเหตุได้ ทั้งนี้เพราะว่าการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ นั้นมีอิทธิพลมาจากความเชื่อ, ทัศนคติ, ประสบการณ์ในอดีต และการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แม้ว่าแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างในประสบการณ์และการเรียนรู้ก็ตาม แต่ในบางครั้งพฤติกรรมที่แต่ละคนแสดงออกมานั้นก็เหมือนกัน แต่มีได้หมายความว่ามาจากสิ่งเร้าหรือสาเหตุเดียวกัน แต่มาจากสิ่งเร้าหรือสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น คนร้องไห้ เพราะความตื่นตัน แต่อีกคนหนึ่งกลับร้องไห้เพราะความสูญเสียหรือเสียใจ

4. ความคงที่ของพฤติกรรม มนุษย์เราได้มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวอยู่ตลอดเวลา และจัดระบบโครงสร้างของข่าวสารที่เรารู้จักไว้เป็นหมวดหมู่ การเรียนรู้แต่ละครั้งหรือการเกิดสิ่งเร้าเข้ามากระทบคนเราแต่ละครั้งก็จะเกิดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเหล่านั้นหากสิ่งเร้าเหล่านั้นเกิดขึ้นเสมอๆ และการตอบสนองก็เป็นไปในทิศทางเดียวกับครั้งก่อนๆ พฤติกรรมหรือการตอบสนองนี้จะสะสมไว้จนกลายเป็นนิสัย ยิ่งสะสมนานมากเท่าไรก็ยากที่จะเปลี่ยนแปลง จะมีลักษณะเฉพาะคงรูปเป็นแบบฉบับของบุคคลคนนั้น ลักษณะเช่นนี้เป็นการสะสมของกระบวนการทางสังคม (Socialization Process) สั่งสมมาเป็นเวลานานยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ หากจะเปลี่ยนแปลงจะต้องใช้ระยะเวลาที่นานมากทีเดียว การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กจะมีได้ง่ายแต่สำหรับผู้ใหญ่นั้นทำได้ค่อนข้างยากลำบาก

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม

การเกิดพฤติกรรมของบุคคลนั้นจะมีอิทธิพลมาจากสิ่งต่างๆ ซึ่งพฤติกรรมบางอย่างนั้นอาจจะเกิดขึ้นจากปัจจัยบางอย่างเพียงประการเดียว และพฤติกรรมบางอย่างจะมีอิทธิพลมาจากปัจจัยต่างๆ ประกอบกัน แต่จะให้แยกให้เห็นได้ชัดเจนโดยแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการศึกษา คือ

1. **ปัจจัยทางด้านจิตใจ** เป็นความต้องการทางด้านจิตใจที่อยู่ภายในตัวบุคคล เช่น ความคิด, ความรู้สึก, อารมณ์ เป็นต้น ปัจจัยทางด้านจิตใจ ได้แก่

1.1 **ความรักและการเป็นเจ้าของ** เป็นปัจจัยต่อเนื่องมาจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ คือเมื่อมนุษย์เราสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน คือเรื่องปัจจัยสี่ (อาหารและน้ำดื่ม, เครื่องนุ่งห่ม, ยารักษาโรค, ที่อยู่อาศัย) ได้แล้ว ก็จะเป็นการต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ดังนั้นมนุษย์จะแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ได้รับการตอบสนองทางด้านความรัก

1.2 **การพึงพาทางใจ** เป็นสิ่งที่เกิดจากความพอใจ ความเชื่อหรือความรู้สึกของบุคคล เพื่อตอบสนองความพอใจของบุคคลนั้นๆ เช่น เวลาคนเครียดแล้วต้องการกรีดร้อง หรือได้เล่นกีฬา เพื่อให้ได้รู้สึกระบายบางอย่างออกไป, การไปหาหมอดูเพื่อให้ได้ทราบอนาคต และเตรียมใจไว้ การรดน้ำมนต์ เพื่อช่วยขจัดปัดเป่าความเลวร้ายต่างๆ ออกไป

1.3 **ความต้องการมีชื่อเสียง** เป็นลำดับขั้นหนึ่งของความต้องการของมนุษย์ คนเราจะทำทุกอย่างเพื่อให้ตนเองได้มีชื่อเสียงซึ่งการมีชื่อเสียงนี้เป็นค่านิยมของสังคม ทั้งนี้เมื่อเราได้รับการตอบสนองทางด้านความรักแล้ว

2. **ปัจจัยทางด้านชีววิทยา** ปัจจัยด้านนี้เป็นปัจจัยที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิ่งเร้าที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เช่น เวลาเราหิวเราก็จะไปรับประทานอาหาร หรือป่วยเราก็จะไปหาหมอ ปัจจัยทางด้านชีววิทยา ได้แก่

2.1 **ความหิว** เป็นเพราะว่ามีน้ำตาลในร่างกายน้อยเราจึงต้องการอาหารมาเพื่อสร้างน้ำตาลให้พลังงานกับร่างกายได้

2.2 **ความกระหาย** มาจากสาเหตุเพราะว่า เซลล์ในร่างกายของคนเราขาดน้ำ เราจะรู้สึกกระหาย

2.3 ความเจ็บป่วย เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมในลักษณะที่หลีกเลี่ยง หรือ หลีกหนี เพราะมนุษย์ทุกคนไม่ชอบเจ็บป่วย เช่นการไม่ชอบชกมวยเพราะเจ็บ, คนหนีฝน เพราะกลัวเป็นหวัด ฯลฯ

2.4 ความต้องการทางเพศ เป็นความจำเป็นของการดำรงเผ่าพันธุ์ และการแสดงออกซึ่งความรัก ความใคร่ด้วย ความต้องการทางเพศนี้จะผลักดันให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ เช่น การพูดจาที่มีจริต การแต่งกายที่ยั่วยวนเพื่อให้เพศตรงข้ามพอใจ

3. ปัจจัยทางด้านสังคม การที่คนเรามาอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นทำให้เกิดกฎเกณฑ์ในสังคมเมื่อการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นคนในสังคมจะต้องประพฤติปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมตามเกณฑ์ของสังคม ทั้งที่เป็นกฎเกณฑ์โดยตรงและโดยอ้อมกฎเกณฑ์โดยตรงได้แก่ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ กฎหมายต่างๆ ที่คนในสังคมจะต้องปฏิบัติตาม ส่วนกฎเกณฑ์โดยอ้อมนั้นก็ ได้แก่ ค่านิยม, ประเพณีปฏิบัติ หากผู้ใดมีพฤติกรรมแตกต่างไปจากกฎเกณฑ์ในสังคมนั้นก็จะอยู่ร่วมในสังคมนั้นได้ยากลำบาก

พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviance Behavior)

มีพฤติกรรมบางอย่างที่น่าศึกษาคือ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป (Deviance Behavior) จากปกติธรรมดา มักจะหมายถึงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว รุนแรง ความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมนี้เกิดจากความขัดแย้งในบทบาทของแต่ละบุคคล ที่มีต่อค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคม อาจจะเป็นเพราะว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น กรณีนักเรียนของห้างแกงยีนส์มาโรงเรียนหรือขออนุญาตให้สูบบุหรี่ได้ พฤติกรรมนี้ขัดกับค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์เก่าๆ ของสังคม

พฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นพฤติกรรมที่ผิดสังคมหรือความรุนแรงเสมอไป แต่ความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมนี้เกิดขึ้นจากการที่คนเราเกิดภาวะตึงเครียดและเกิดความขัดแย้งขึ้น สาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นเกิดได้จากพันธุกรรม, สภาพร่างกาย และสิ่งแวดล้อม

การพิจารณาว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นเป็นการนำเอาพฤติกรรมที่สังเกตนั้นไปเปรียบเทียบกับกฎเกณฑ์ในสังคม จึงถือเป็นความแตกต่างทางพฤติกรรมของบุคคลที่ต่างไปจากสังคม แต่หากศึกษาให้ลึกซึ้งแล้วจะพบว่าพฤติกรรมที่คนแสดงออกมานั้นเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เพื่อสร้างความพอใจให้กับตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลนั้นๆ

พฤติกรรมกับสังคม

พฤติกรรมของคนเราในบางครั้งเราก็สามารถทำนายได้แต่บางครั้งก็ทำนายไม่ได้ เช่น คนหัวเราะอาจจะไม่ใช่เพราะว่าเขามีความสุข หรือคนร้องไห้อาจจะไม่ใช่เพราะว่า เขามีความทุกข์ การเกิดพฤติกรรมของคนเรานั้นมีอิทธิพลมาจากบุคคลอื่นๆ ทั้งนี้เพราะว่าเรามีการติดต่อสื่อสารกันนั่นเอง และเราก็รับเอาสิ่งต่างๆ ที่เป็นค่านิยมของสังคม เพื่อให้สังคมยอมรับเรา และเราจะพยายามมีพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคาดหวัง หรือความต้องการของสังคม ด้วยเหตุที่คนเราจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม จึงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในสังคม (Socialization Process) โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ และการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และพยายามปรับตัว ปรับแต่งให้กระทำในสิ่งที่สังคมคาดหวัง เพราะต้องการอยู่ร่วมในสังคม ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นที่รักของคนในสังคม ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเสมอๆ และหากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นก็จะเป็นเปลี่ยนแปลงปรับให้เป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ (Learning)

การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการที่ร่างกายสร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นมาจากการที่ได้สัมผัส หรือสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยตั้งใจและเป็นไปตามสภาวะการณ์และประสบการณ์

การเรียนรู้จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ ดังนั้นเมื่อจะเรียนรู้สิ่งใดๆ ก็จะต้องมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ เสียก่อน การเกิดการเรียนรู้ขึ้นมาก็เพราะว่ามนุษย์เรานั้นเข้าไปเกี่ยวข้องกับสังคม และมีความต้องการที่จะอยู่รอดและได้รับการยอมรับในสังคมนั่นเอง

องค์ประกอบของการเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้ที่สำคัญมี 3 ประการคือ

1. ตัวผู้เรียนรู้ หมายถึงผู้ที่สร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นมาตนเอง ซึ่งผู้เรียนรู้จะต้องมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ
2. สิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้คนอยากเรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้เข้าได้กับสภาพแวดล้อมนั้นๆ
3. แรงจูงใจ ผู้ที่จะเรียนรู้จะต้องมีแรงจูงใจในการที่จะเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นมาได้ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นหากเราต้องการให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นต้องพยายามสร้างแรงกระตุ้นหรือใช้สิ่งเร้าให้น่าสนใจ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้

การเรียนรู้จะได้ผลดีหรือไม่นั้น มีอิทธิพลมาจากปัจจัยบางอย่างเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือ

1. วุฒิภาวะ (Maturity) เป็นความเจริญเติบโตของแต่ละบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา เช่น การที่เด็กเข้าใจว่าธนาคารเป็นที่พ่อแม่ไปเอาเงินมาใช้ได้ เป็นเพราะว่า วุฒิภาวะของเด็กยังมีน้อยไม่พัฒนาถึงระดับที่จะเข้าใจระบบธนาคารจนกว่าจะเริ่มโตขึ้นมา

2. ความพร้อม (Readiness) เป็นสภาวะของบุคคลที่มีวุฒิภาวะที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ หากผู้เรียนรู้มีความพร้อมในการที่จะเรียนรู้ จะทำให้เรียนรู้ได้เร็วขึ้น ทั้งนี้ ต้องเป็นความสมัครใจไม่ใช่การบังคับ

3. การเกิดซ้ำ (Repetition) เป็นการที่ได้กระทำสิ่งใดๆ ซ้ำๆ หรือหลายๆ ครั้ง จะทำให้เกิดความชำนาญในเรื่องนั้นๆ และเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น

4. การเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง การเพิ่มความพอใจให้เรียนรู้คือ ตามธรรมชาติมนุษย์เราจะทำในสิ่งที่ได้รับการตอบสนองที่ดีหรือแก้ปัญหาให้กับตัวเองได้ ดังนั้น เขาจะเลือกเรียนรู้และตั้งใจที่จะเรียนรู้ ในสิ่งที่ทำให้เขามีความสุขและสมปรารถนาได้

5. การถ่ายทอดการเรียนรู้ (Transfer Learning) การเรียนรู้เก่าๆ หรือที่ผ่านมาในอดีตหากตอบสนองความพอใจให้ผู้เรียนรู้ได้ ก็ยินดีที่จะเรียนรู้ในสิ่งนั้นๆ อีก เท่ากับเป็นการเสริมการเรียนรู้ในครั้งใหม่ให้ดียิ่งขึ้น

การเรียนรู้และพฤติกรรม

พฤติกรรมของบุคคลเป็นการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อตัวกระตุ้น แต่วิถีทางการตอบสนองว่าต่อตัวกระตุ้นหรือสิ่งเรานั้นยากที่จะกำหนดได้ หากผู้นั้นยังไม่เคยมีประสบการณ์ หรือการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ มาก่อน แต่วิธีการหนึ่งที่เราพอจะทำนายได้ก็คือว่า การตอบสนองจะเป็นไปในทิศทางที่บุคคลนั้นจะได้รับรางวัลหรือเป็นไปในทางที่ดี² ซึ่งรางวัลนี้อาจจะออกมาเป็นคำพูดหรือสิ่งของก็ได้ แต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ บุคคลแต่ละคนจะมีการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ หรือมีพฤติกรรมไปตามการเรียนรู้ที่มีมาในอดีต เช่น การที่เด็กไม่ชอบไปโรงพยาบาลเพราะเคยถูกหมอฉีดยาทำให้เจ็บ ผู้หญิงไม่ชอบดื่มเหล้าเพราะเคยดื่มแล้วปวดศีรษะ เป็นต้น

²Jacquelyn B. Carr, Communication and Relation, p. 281.

สรุป

การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เรานั้น เพราะต้องการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เข้ามา กระทบระบบอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานี้ จะเป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองความต้องการของร่างกายและให้บุคคลนั้นๆ พอใจ การแสดงออกของพฤติกรรมมี 2 ลักษณะคือ เป็นไปตามสัญชาตญาณ และแสดงออกโดยการเรียนรู้หรือการได้มีประสบการณ์ในสิ่งนั้นๆ มาก่อน

การเกิดของพฤติกรรมนั้น จะต้องมีสาเหตุ แต่ละเหตุเหมือนกันอาจจะทำให้คนเราตอบสนองต่างกัน หรือคนเราอาจจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ต่างกัน โดยมีพฤติกรรมเหมือนกันก็ได้ เราสามารถนำความรู้ความเข้าใจในเรื่อง สาเหตุและการเกิดของพฤติกรรมมาใช้ประโยชน์ได้ในกระบวนการจริงใจ แต่มีพฤติกรรมอย่างที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการทางสังคม (Socialization Process)

การตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นมีอิทธิพลมาจากปัจจัยต่างๆ กันทั้งทางด้านจิตใจ ทางด้านชีววิทยา และทางด้านสังคม นอกเหนือจากพฤติกรรมปกติที่บุคคลจะมีแตกต่างกันแล้ว ยังมีพฤติกรรมบางอย่างที่แตกต่างไปอย่างผิดปกติ ไม่ใช่จากการแตกต่างเพราะการเรียนรู้หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล หากแต่แตกต่างไปจากความคาดหวังของสังคม ได้แก่ พฤติกรรมที่รุนแรงอันเกิดจากความตึงเครียด ได้แก่ พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviance Behavior) แต่ทั้งนี้ผู้แสดงพฤติกรรมนั้นได้แสดงออกมาก็เพื่อตอบสนองความต้องการหรือความพอใจของบุคคลนั้นๆ

การเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์เรามีการตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ในวิถีทางที่ถูกต้องเพื่อสร้างความพอใจและตามการคาดหวังของสังคม โดยมีอิทธิพลมาจากภูมิกวาระ ความพร้อม การเกิดซ้ำ การเสริมแรง และการถ่ายทอดการเรียนรู้